

GÉRARD CHALIAND & JEAN-PIERRE RAGEAU: *Atlas Stratégique – Géopolitique des Rapports de Forces dans le Monde*, 224 s. Fayard, Paris, 1983.

Gérard Chaliand ja Jean-Pierre Rageau ovat uudella, suhteellisen runsaasti huomiota saaneella työllään halunneet täyttää länsimaisessa kansainvälisen politiikan kirjallisuudessa olleen puutteen – ajankohtaistettua strategista kartastoa ei useimmilla kielillä ole ollut viimeaikoina saatavissa. Lisäksi kartaston laatijat ovat halunneet parantaa aikaisemmin ilmestyneiden strategisten atlasien lähestymistapaa lähinnä kahdella ulottuvuudella.

Ensiksi he eivät ole halunneet rajoittaa strategiaa käsitellessään ainoastaan sotilaalliseen ja sotilaspo-

liittiseen ajatteluun puhumattakaan jo käytyjen sotien ja toteutuneiden tai toteutumatta jääneiden skenaarioiden operatiivisista kartoista, vaan G. Chaliand ja J.-P. Rageau ovat sisällyttäneet strategian käsitteistöön myös koko joukon laajoja ongelma-alueita, jotka ovat klassisen sotilaspoliittisen ajattelun ulkopuolella. Pyrkimyksenä on ollut päästä todella globaaliin geopolitiikkaan.

Toiseksi tekijät ovat halunneet nostaa kartaston realistisuusastetta pyrkimällä pääsemään irti horisontaalisista, heidän mukaansa jopa *esi-gali-leolaisista* tavoista esittää maapallo kartografisesti. Tällöin he ovat ottaneet käyttöönsä niin kutsutun »kehäprojektion», joka paremmin tuo esiin maailman pallon muodon.

Atlaksensa alkuosassa tekijät hahmottavat eri tapoja nähdä maapallon strategiset ulottuvuudet esittämällä pohjoisamerikkalaisen, neuvostoliittolaisen, eurooppalaisen, kiinalaisen ja arabo-islamilaisen »vision» maailmasta. Sen jälkeen seuraa historiallinen tarkastelu keskittyen geopolittisen kartografian ja sen strategisten tulkintojen kehitykseen tällä vuosisadalla. Tekijät lähtevät saksalaisen geopolitiikan perusteista vuosisadan vaihteessa pysähtyen englantilaisen H. Mackinderin teorioihin vuosisadan alussa ja toisen maailmansodan loppuvuosina. Mackinderin alkuperäisen ajattelun mukaan geopolitiikan keskeinen ulottuvuus oli Euraasian varsinaisen kontinentaalisen ydinalueen – aikaisemmin potentiaalisesti Saksan ja nykyisin Neuvostoliiton kontrolloiman – ja »saarimanner-ten» merivaltojen, eilen Ison-Britannian nykyisin Yhdysvaltojen hallitseman, välinen antagonismi. Nämä merivallat kontrolloivat Mackinderin mukaan koko »maailman saaristoa» – »World Island». Mackinder näki siis Euraasian keskeisenä ydinalueena, jota muut mantereet saarien tapaan ympäröivät. Tähän geopolittiseen perusasetelmaan vaikuttivat, usein ratkaisevasti, muut tekijät kuten väestöpotentiaalinen tiheys, kulkuyhteydet ja niiden hallinta sekä teollisuuden sijoittuminen. Usein näiden ihmisten aikaansaannosten katsotaan heikentäneen tämän perusasetelman merkitystä. Tekijät esittelevät useita vuosikymmenien kuluessa syntyneitä tulkintoja tästä geopolittisestä näkemyksestä. Heidän omassa esityksessään on viisi keskeistä elementtiä: Neuvostoliiton edustama kontinentaalinen ydinalue, Pohjois-Amerikan ja Länsi-Euroopan muodostama »merivalta», kontinentaalista ydinaluetta osittain kiertävä »vyö» Lähi-Idästä Kiinaan, jota pidetään niin kutsuttuna »herkkänä sektorina», alikehityksen ja köyhyyden »vyö», joka noin päiväntasaajan seuduilla kiertää

koko maapallon, ja viimeiseksi kehittynyt eteläinen »vyö», joka Argentiinasta ja Brasiliasta lähtien kiertää Etelä-Amerikan kautta koko kuvion päätyen Australiaan ja Uuteen Seelantiin.

Geopoliittisten perusongelmien jälkeen atlas esittää maapallon suuret kulttuurialueet eri näkökulmista pyrkien pelkistämään niiden strategiset merkitykset. Erittäin suuren tilan teoksessa saa maailman merialueiden turvallisuuspoliittinen tarkastelu. Jossakin mielessä vaikuttaa siltä, että tekijät kallistuisivat tällöin Mackinderin saarimaailma-tulkintaan. Klassiset, Neuvostoliiton ja Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikan kartografiset esitykset saavatkin merialueiden monipuolisesta tarkastelusta uusia virikkeitä ja näkökulmien painotuseroja. Mm. mannerjäätiköiden merkitys näyttäytyy kovin toisessa valossa kuin mihin koulukartastoista on totuttu. Hawajikeskeinen maailmankartta tuo jännittävästi esiin yhdellä silmäyksellä USA:n 50. osavaltion merkityksen, ei ainoastaan Tyynellä merellä, vaan myös globaalissa strategisessa ajattelussa.

Oman osansa kartastossa muodostaa maailmanpolitiikan turvallisuusajattelun esittäminen erilaisista näkökulmista. Gérard Chaliand ja Jean-Pierre Rageau keskittyvät Yhdysvaltojen, Neuvostoliiton, Euroopan, arabimaailman, Kiinan, Kaakkois-Aasian, Australian ja Etelä-Amerikan turvallisuuspoliittisiin ongelmiin lähtien niiden omista »visioista». Lisäksi he keskittyvät myös syvällisemmin niiden pääasiallisiin konfliktiskenaarioihin. Konfliktien ongelmat tulevat monipuolisesti esiin, kun niitä tarkastellaan niin maailmanpolitiikan suurvaltojen kuin paikallisten osapuolien näkökulmista. Nämä näkökulmat ovat usein hyvinkin erilaisia. Mielenkiintoiselta näyttävät esimerkiksi Lähi-Idän turvallisuuspoliittiset ulottuvuudet Saudi-Arabian perspektiivistä. Niin Etiopian kuin Afganistanin merkitys saa saudilaisessa visiossa uutta väriä ja painotusta.

Teoksen loppuosaa keskittyy luonnonolosuhteiden suomiin mahdollisuuksiin ja rajoituksiin strategian kehityksen näkökulmista. Taloudelliset tekijät, kuten potentiaaliset voimavarat, kulkureitit, teknologian sijoittuminen ja viljakauppa saavat omat kartografiset käsitteensä. Teos päättyy demografisiin karttoihin, jotka johdattelevat pohjois-etelä – dilemman arviointiin ennen kaikkea itä-länsi – problematiikan ja sen sotilaspoliittisen sisällön muutoksen näkökulmista.

Kokonaisuutena Gérard Chaliandin ja Jean-Pierre Rageau'n strategien atlas on mielenkiintoinen. Vaikka joskus tuntuu, että kartasto kertaa yleisesti

tunnettuja asioita aika oppikirjamaisesti, sitä ei tämän tyyppisessä teoksessa ilmeisesti voi välttää ja tekijät tunnustavat sen avoimesti. On kuitenkin todettava, että näin laajakatseisen strategisen ajattelun kartaston, jota täydennetään globaalisilla geopolittisilla ulottuvuuksilla, kerääminen yksien kansien puitteisiin ansaitsee kiittävän yleisarvion. Ehkä kartaston parhaillaan menossa oleva kääntäminen englanniksi on osoitus juuri tästä.

T u o m o M e l a s u o